СОЦІОЛОГІЯ

УДК 316.356.4:28(477)

О. Ю. Клименко

МУСУЛЬМАНСЬКА РЕЛІГІЙНА МЕНШІСТЬ В УКРАЇНІ: ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ ЧИ ПОЛІТИЧНА БОРОТЬБА

У статті висвітлено проблему політичної маніпуляції мусульманськими релігійними меншинами в контексті збереження їх культурних традицій. Автором розглянуті можливі ризики спалаху ісламського екстремізму в Україні, в контексті загальноєвропейських тенденцій та збільшення відсотку мусульман в багатонаціональній українській спільноті. Метою статті стало вивчення ризиків, що виникають в результаті соціальної взаємодії мусульманської релігійної меншини з християнською більшістю в Україні. Оскільки дослідження останніх років у своїй більшості зосереджені на соціальних та політичних проблемах кримських-татар, що виникли в наслідок анексії Автономної Республіки Крим, автор звертає увагу на рівень соціальної активності мігрантів з Близького Сходу, які прибувають в Україну за освітніми програмами.

Ключові слова: іслам, радикальні релігійні течії, мігранти, кримські татари, релігійна меншина.

DOI 10.34079/2226-2830-2020-10-19-116-123

Питання мусульманської загрози, так чи інакше, періодично виникає в Україні, і не тільки в ній. Масові потоки мігрантів, які затопили Європу, час від часу актуалізують проблему ісламського фундаменталізму в рамках ЄС. Так в 2019 р. аналітична компанія «Economist Intelligence Unit» провела масштабне дослідження ключових ризиків для країн Євросоюзу і опублікувала їх рейтинг. В результаті аналізу, «всесвітня загроза ісламського екстремізму» зайняла почесне сьоме місце, відразу після брання Д. Трампа на пост президента США на другий термін. Лідируючі позиції були відведені таким ризикам як: економічна криза в Китаї, розпад ЄС [6]. За існуючими даними офіційної статистики в нашій державі у 2007 р. на 46 млн. 210 тис. населення припадало лише 787 тис. мусульман, що становило 1,7 %, вже у 2014 р. їх чисельність знизилася – при кількості населення України в 42 млн., до 680 тис. правовірних, що склало 1%.

В Україні офіційні дані існують виключно за чисельністю ісламських організацій, яких налічується 254, з них чотири функціонують нелегально. Точних статистичних даних щодо кількості громадян, які сповідують іслам не існує, оскільки перепис населення в державі так і не було проведено з 2001 р., тому про загальну чисельність і про відсоток мусульман в державі можна говорити, враховуючи вірогідність високої похибки, в основі якої лежать масштабні міграційні процеси. Однак, американська компанія «Pew Research Center» нещодавно опублікувала інформацію про те, що в Україні на 1 січня 2018 р. проживало до 1 млн. мусульман – 2,7% з розрахунку від чисельності населення 37 млн. У Аналітичному звіті «The Future of World Religions: Population Growth Projections» вони прогнозують на 2020 р. дуже райдужні перспективи зростання чисельності прихильників ісламу до 1,3 млн. – 3,7% [8]. Подібні обчислення умовно репрезентативні, оскільки в країні триває військово-

політичний конфлікт, частина територій не підконтрольна уряду, залишається не зрозумілим, коли буде вирішено проблему, і наскільки відбудеться зменшення чисельності населення в результаті пандемії COVID-19.

Інформація щодо регіонів локальної концентрації мусульман більш конкретна, – за даними британського центру «Chatham House» в 2014 р. велика частина – 78 % мешкала в Автономній Республіці Крим, з яких 90 % були кримські татари, які складали 20% від загальної чисельності населення півострова, де на той момент діяло 280 мечетей [7].

У Донецькій області до початку військово-політичного конфлікту налічувалося: 46 тис. мусульман, 2 мечеті в Донецьку і по одній в Макіївці, Шахтарську, Торезі, Сніжному, Маріуполі та Костянтинівці. Національна структура прихильників ісламу була наступною – 60% татари, 15% азербайджанці, 25% етнічний мікс (турки-месхетинці, кримські татари, араби, вихідці з Північного Кавказу, афганці, українці). Після окупації окремих територій Донецької області, вцілілі громади перемістилися в м. Костянтинівку (4 мечеті) та м. Маріуполь (3 мечеті). У м. Києві в той же період налічувалося 40 тис. мусульман, які мали 2 мечеті. Великі громади діють в містах: Дніпро, Запоріжжя, Луганськ, Мелітополь, Одеса, Харків та Херсон.

Відсоток мусульман в Україні не великий ще й тому, що зазначена релігійна течія не сприймається етнічним населенням як значуща для суспільного розвитку. Так з 2013 р. по 2016 р. Український центр ісламознавчих досліджень проводив соціологічні опитування серед населення з метою дізнатися ставлення середньостатистичних громадян до ісламу і мусульман. В результаті багаторічної роботи зафіксовано, що для більшості українців (показники коливалися від 36,6% до 43,2%) іслам це всього лише екзотична східна культура, на пряму пов'язана з особливою культурою харчування, а для 24,5% – це показник приналежності до національності кримські татари, і не більше того. Аналізуючи західноєвропейські тенденції щодо виникнення ризиків загрози ісламського фундаменталізму соціальній стабільності європейських держав в Україні актуалізується питання наскільки реалістична мусульманська загроза для українського суспільства.

Дослідження ролі ісламу для вітчизняних науковців не є новими. Якщо в 90-х роках ХХ ст. відбувались фрагментарні розвідки виключно культурологічного характеру, то починаючи з ХХІ ст. проходить серйозне переосмислення проблеми та проводяться регулярні соціологічні виміри [1]. В 2011 р. Український центр ісламознавчих досліджень проводив соціологічні опитування: «Світоглядно-політичні погляди мусульман України» [2], в якому вперше вимірювалось не лише самовизначення мусульман в нашій державі, але й ставлення пересічних громадян до представників зазначеної релігійної меншини. Доволі цікаві наукові розвідки, проведені О. Кисельовою, яка звернула увагу на проблему релігійної терпимості та толерантності [4]. Починаючи з 2011 р. Національний університет «Острозька академія» проводить Міжнародні молодіжні літні школи ісламознавства, де обговорюються результати соціологічних досліджень, проведених в країнах ЄС щодо рівня реально існуючих загроз.

Дослідження останніх років у своїй більшості зосереджені на соціальних та політичних проблемах кримських-татар, що виникли в наслідок анексії Автономної Республіки Крим у 2014 р. Зокрема Центр Разумкова провів низку соціологічних опитувань направлених на з'ясування громадської думки з приводу переслідування окупаційною владою активістів кримського Меджлісу та впровадження жорстких репресивних заходів щодо політично свідомих мусульман [5]. Однак ісламський світ в Україні значно ширший, він не обмежується представниками однієї національної

меншини. Тому існує певна потреба у вивченні можливої соціальної агресивності усього ісламського анклаву, що проживає в регіонах нашої держави.

Метою статті є вивчення ризиків, що виникають в результаті соціальної взаємодії мусульманської релігійної меншини з християнською більшістю в Україні.

Остання інформація про чисельність громадян України сповідують іслам була озвучена муфтієм Духовного Управління Мусульман України Шейхом Саїдом Ісмаїловим в квітні 2019 р. За його даними в країні майже 800 тис. мусульман, крім того в Криму залишилося 400 тис. і 200 тис. – на Донбасі. Регіонами масового розселення є м. Київ, Харківська, Одеська, Запорізька та Дніпропетровська області.

Таким чином, в Україні функціонують такі ісламські організації:

Духовне управління мусульман України – 119 громад;

Духовне управління мусульман України «Умма» – 23 громади;

Духовне управління мусульман Криму – 4 громади;

Духовний центр мусульман України – 16 громад;

Духовний центр мусульман Криму – 2 громади;

Релігійне управління незалежних мусульманських організацій України «Київський Муфтіят» – 1 громада;

Незалежні релігійні організації мусульман – 80 громад;

Шіїтські релігійні громади – 9 громад [3].

Автономні мусульманські громади до 2014 р. існували тільки в Автономній Республіці Крим, загальною чисельністю 50, вони не співпрацювали з Духовним управлінням мусульман Криму та в основному були прихильниками «Хізб ут-Тахрір». У 2017 р. дії подібного угруповання, яке було прихильником радикальної ісламської течії, були припинені силами СБУ на кордоні з окупованих Кримом. У лютому 2017 р. під час перетину лінії розмежування з АРК біля села Чонгар українські спецслужби заарештували збройну групу, під назвою «батальйон Номана Челебіджихана», що складалась з кримських татар, озброєних стрілецькою зброєю. Фінансування даного підрозділу здійснював відомий кримський бізнесмен Ленур Іслямов. Конфлікт був припинений на державному рівні. Однак на початок 2019 р. на околиці с. Чонгар утворилося воєнізоване наметове містечко, що складалося виключно з кримських татар, серед керівного складу був помічений Енвер Веліляєв, який раніше служив в батальйоні «Айдар».

Незважаючи на досить комфортні умови, існуючі в Україні, прихильники ісламу, змушені займатися не скільки питаннями духовними скільки вирішенням соціально-побутових проблем. Пов'язано це з банальним поділом влади в середині мусульманських громад і спробами керівництва довести значущість своєї релігійної організації, тим самим зайняти роль домінуючої на українській території, а по суті – триває боротьба за посаду «муфтія України».

З 2014 р. і по сьогоднішній день загострення відносин проходить між двома центрами ісламу: донецьким і київським. Йдеться про боротьбу між: Духовним управлінням мусульман України «Умма», який очолює Саїд Ісмаїлов і «улюбленцями» української влади – «Духовним управлінням мусульман України» під керівництвом шейха Ахмеда Таміма. У контексті цієї боротьби показовою є позиція одного з лідерів кримських татар, депутата Верховної Ради України Мустафи Джемілєва, який відкрито висловив сумнів щодо права Ахмеда Таміма називатися імамом.

Об'єктивно необхідно відзначити, що кримські татари «загорілися» любов'ю до України тільки після анексії Криму, а ось з 90-х років минулого століття, кримський медресіс займав ворожнечу позицію та активно критикував українську владу. Саме в

цей період на Кримському півострові почала активно поширювати свій вплив міжнародна ісламська партія «Хізб ут-Тахрір».

До 2014 р. у м. Донецьку діяла секта хабашитів, до складу якої входили студенти лівійці. Вона нагадувала політичний гурток іноземної молоді. Цікаво, що після початку військово-політичного конфлікту на Донбасі центр ісламського студентського руху перемістився в м. Харків, де в 2016 р. зафіксовано діяльність радикальних ісламських організацій. В результаті масового побоїща студентів 20 квітня 2016 року на вулиці Отакара Яроша, слідчою групою СБУ в Харківській області було встановлено факт участі студентів іноземців в роботі терористичної організації «Ісламська держава». Під час слідчих дій заарештували студента першого курсу Національного університету імені В. Н. Каразіна, уродженця Лівії, у якого при обшуку було виявлено вогнепальну зброю, гранати, пропагандистську літературу радикального спрямування. Він зізнався, що був 2015 р. був завербований Ісламською державою. Інший студент медичного факультету того ж ВНЗ – Мухаммед Далаін разом зі своєю співмешканкою (українкою) 28 вересня 2015 р. здійснили теракт в м. Багдаді, в результаті якого загинуло 20 осіб, поранено – 60 осіб. Цивільна дружина терориста дала свідчення службі безпеки, щодо активної діяльності ІДІЛ в м. Харкові, та повідомила місця зберігання боєприпасів та екстремістської літератури.

Моніторинг місцевих ЗМІ дає можливість говорити, про те, що періодично в регіоні спливає інформація про програму «консервації» бойовиків ІДІЛ в Слобожанській Україні під виглядом студентів, з метою їх подальшої легалізації (шлюб з українками), отримання громадянства, а отже, в перспективі й безконтрольного виїзду до країн ЄС. Однак, дана інформація правоохоронними органами не підтверджується.

За даними офіційної статистики МВС в Україні були зафіксовані наступні факти протиправної діяльності представників ісламського світу:

Факт продажу ісламської екстремістської літератури на найбільшому оптовому ринку Одеси – 7-й кілометр. Походження якої було встановлено органами МВС. Туреччина, через Придністров'я, поставила інформаційні агітки радикального ісламського пантюркського руху «Сулейменджі» в «Ісламський просвітницький центр Одеси», співробітники якого не придумали ні чого кращого як продавати їх на найбільшому ринку країни. В СБУ у 2018 р. відкрито справу стосовно 50 жителів АРК, які беруть участь на боці ІДІЛ в якості найманців в Сирії. З 2016 р. співробітники МВС України затримали 63 іноземця, прихильника ІДІЛ, які перетинають територію нашої держави транзитом з Європи, з метою потрапити до Туреччини. У 2017 р. в м. Рівне на залізничному вокзалі були арештовані розповсюджувачі листівок, які пропонували українцям вербувати на війну в Сирії за 30 тис. грн. бойових в місяць. У січні 2018 р. співробітники Служби безпеки України затримали в Одеській області громадянина Узбекистану, оголошеного в міжнародний розшук за активну участь в діяльності міжнародної релігійно-екстремістської угруповання «Джіхадчілар».

У контексті подій в Криму і на Донбасі вже були спроби порушити питання зростання екстремізму та розширення зони присутності радикальних форм ісламу. Безумовно, такі окремі факти підтверджують це, та мають місце бути, але говорити про цілеспрямовану ісламізацію окремих регіонів України, і тим більше про масові приклади створення таборів з підготовки екстремістських груп позбавлені підстав. Навряд чи зазначені окремі інциденти варто розцінювати як серйозну загрозу, але головна особливість української ментальності, яка поширюється і на осіб, що сповідують іслам – це пасивність у прийнятті та реалізації будь-яких дій. Тому усі прояви екстремізму мають виключно зовнішню природу.

Дійсно, з 2015 р. помітним став приплив осіб, які сповідують іслам в чотирьох областях: Херсонська, Миколаївська, Одеська та Харківська. Перші три – поповнюються вихідцями з Криму. У Харківській області відзначається приплив вихідців з Азербайджану, Узбекистану, а з 2017 р. збільшується приїзд громадян Туреччини. Перелік країн ширший, включає весь пострадянський простір та Лівію, але первинні цілі приїзду у всіх різні.

Якщо в регіони України, сусідні з Кримом, приїжджає значний відсоток кримських-татар, які заселяються вздовж північного узбережжя Чорного моря та намагаються мінімізувати свою візуальну присутність в місцевих громадах, то мігранти з Близького Сходу, обирають варіант своєї легалізації через студентські програми та шлюб з українками, іноді навіть не вивчаючи мову, обмежуючись примітивним спілкуванням і принципово не розчиняються в українському соціумі.

У зв'язку з цим для мігрантів такого рівня цікавим є Харківський регіон, який привертає увагу іноземців мусульман широкими можливостями, оскільки мінливе студентське середовище сприятливе для їх соціальної адаптації. Після окупації Донбасу, саме м. Харків стало центром доступної вищої освіти для іноземців. Таким чином, в регіоні існує динамічна картина циркуляції приїжджають, що створює ідеальні умови для розчинення. Освітній ринок послуг в Україні для іноземців корумпований, що дозволяє їм в'їжджати в країну для навчання, і залишатися тут, використовуючи два шляхи. Перший – одруження, на місцевих жінках, і офіційне оформлення громадянства. Другий – «купівля» паспорта громадянина України. У зв'язку з введенням безвізового режиму України з країнами ЄС. З 2017 р. зростання таких корупційних практик легалізації стало привабливим механізмом для отримання громадянства вихідцями з Таджикистану, Узбекистану, Азербайджану, Туркменістану. Парадокс полягає в тому, що ціна оформлення українського паспорта в обхід офіційної процедури прийняття громадянства знаходиться в інтервалі від 500 до 1000 доларів (до 2014 р. ціна була від 5 тис. до 10 тис. доларів). Корупція, яка зберігається в державних органах влади, дозволяє говорити про створення в Україні центру з легалізації іноземців, які розглядають нашу державу як одну з реальних можливостей потрапити до країн ЄС. Тому з впевненістю можна сказати, що для України загрози від ісламізації відсутня, а ось для Європи з домінуванням протестантизму і католицизму, ісламський чинник рано чи пізно стане визначальним. Оскільки пільгові умови перебування там мігрантів значно кращі ніж в українському суспільстві. Також необхідно відзначити, що на території України серед мусульман переважають суніти, лише в Харківській області існують релігійні течії шіїтів і салафітів. Більш того, голова харківської мечеті «Фатімі» Раміль Ахметов не приховує своїх релігійних переконань, прямих зв'язків та допомоги з боку Саудівської Аравії.

3 грудня 2019 р. поліція знову звернула увагу на громадян, які сповідують іслам. Так, в м. Києві міграційною службою було проведено рейди, в результаті яких на виході з мечетей у всіх без винятку перевірялися документи. У МВС пояснили таку пильність збільшенням чисельності нелегалів в країні, крім того в культових спорудах проводилися обшуки. Муфтії С. Ісмагілов неодноразово заявляв ЗМІ про факти переслідування мусульман в Україні з боку правоохоронних органів. Він зазначав, що подібна ситуація склалася ще в 2018 р., коли служба безпеки стала активно практикувати вилучення релігійної літератури радикального спрямування. Подібна практика має певний успіх у силовиків, оскільки після останніх перевірок 31 січня 2020 р. 12 осіб були примусово депортовані в країни Близького Сходу.

Не дивлячись на нечисленність мусульман в Україні та до недавнього часу їх згуртованість в 2019 р. намітилася нова тенденція – розкол. Мусульмани – вихідці з

Криму останнім часом звинувачують мусульман материкової України в негативному ставленні, дискримінації за територіальною ознакою та нехтуванні їхніми проблемами. Ситуація загострилася після зустрічі В. Зеленського в травні 2019 р. з духовними лідерами мусульман України. Питання це, безумовно, має політичні підстави, оскільки лідери кримських мусульман неодноразово висловлювали свої симпатії попередньому президенту П. Порошенку. Останній надавав їм суттєву фінансову підтримку і закривав очі на діяльність батальйону «Аскер», котрий намагався контролювати діяльність ВСУ на кордоні з окупованим Кримом, для недопущення зняття блокади. На сьогоднішній день намічається конфронтація на рівні окремих громад мусульман і громад мусульман – кримських татар.

Особливої уваги заслуговує діяльність батальйону «Аскер», який не вписується в правове поле України. Дана організація була створена з числа тих, хто виїхав з АРК кримських татар в Херсонську область у 2016 р. народними депутатами Чубаровим і Джемільєвим. У ЗМІ його назвали «батальйон смертників», оскільки основними завданнями були проголошені – силова допомога кримським татарам в окупованому Криму та збір розвідувальної інформації. Однак, добровольці «Аскер» стали чергувати на пунктах пропуску Чонгар, Чаплинка, Каланчак, контролюючи діяльність ВСУ. Існують дані про те, що деякі учасники зазначеного підрозділу пройшли військову підготовку в Туреччині та брали участь в сирійському конфлікті.

Крім чуток за «Аскер» тягнеться серйозний шлейф правопорушень. Так в 2018 р. його бійці захопили в заручники начальника Генічеського РЕЗ – В. Васіна, вимагаючи повернути на їх базу в Чонгарі електрику. Виявляється, починаючи з 2016 р. база дислокації батальйону споживала електроенергію за рахунок Херсонського обласного транспорту, який в серпні 2018 р. ризикнув відключити батальйон від своїх мереж. Після залучення до конфлікту СБУ, розвідки, прикордонників і спецпідрозділів МВС електрику «Аскер» повернули, заручника звільнили, а обласний транспорт продовжив платити за світло спожите батальйоном. Ситуацію вдалося радикально змінити В. Зеленському, який наказав облаштувати пункти пропуску для зручності перетину лінії розмежування. У результаті переобладнання, усі бази «Аскер» були технічно згорнуті, а місця в новій локації їм вже не знайшлося, що викликало бурю обурення з боку кримських-татар. Основний спонсор формування Ленур Ісляєв, який називає батальйон «громадським об'єднанням», зажадав від президента пояснень. Але відповіді так і не отримав. Отже в Україні існує реальна загроза надмірної політизації відстоювання прав мусульманської релігійної меншості, яке намагаються нав'язати суспільству окремі представники кримськотатарської національної меншості.

Таким чином, аналізуючи ісламський світ в Україні його можна умовно поділити на дві частини – релігійні організації, що зберігають свої культурні традиції, не дивлячись на національну приналежність і кримськотатарські релігійні організації, котрі паралельно ведуть політичну і в певних випадках збройну боротьбу, намагаючись долучитись до військово-політичного конфлікту з РФ відокремлено від держави. Для останніх, з приходом до влади В. Зеленського, діяльність істотно ускладнилася. По-перше, вони перестали отримувати грошові подачки від держави, які практикував П. Порошенко, по-друге, їх діяльність стали жорстко обмежуватися правовими нормами – органи МВС чітко стежать за їх дотриманням, по-третє, були перекриті основні канали пропаганди в ЗМІ і лідери кримськотатарських радикальних осередків усе рідше з'являються на українському телебаченні. У кримськотатарській політичній діаспорі державна влада викликає різке роздратування, оскільки повністю згорнула їх активну діяльність паралельну державі. Що ж стосується безпосередньо радикального ісламського фундаменталізму, то в Харкові та Одесі на рівні студентських груп

вихідців з Лівії існують релігійні гуртки, що ставлять собі за мету створення альтернативних мусульманських громад в цих регіонах. Однак, їх діяльність закінчується виключно поширенням літератури екстремістського змісту, з чим досить успішно справляється СБУ. Отже, якщо для країн ЄС ісламський фундаменталізм уявляє загрозу досить високого рівня, то для України на сьогоднішній день існують більш серйозні питання національної безпеки.

Список використаної літератури

1. Брильов Д. В. Інституціоналізація ісламознавства в Україні (1991-2014 pp.) [Електронний ресурс] / Д. В. Брильов // Мультиверсум. Філософський альманах., – 2015. – № 1-2. – С. 136-147. – Режим доступу : <http://multiversum.com.ua/index.php/journal/article/view/320> ; Brylov D. V. Instutsionalizatsiia islamoznavstva v Ukraini (1991-2014 rr.) [Elektronnyi resurs] / D. V. Brylov // Multyversum. Filosofskyi almanakh., □ 2015. – № 1-2. – S. 136-147. – Rezhym dostupu : <http://multiversum.com.ua/index.php/journal/article/view/320>
2. Гаврілова Н. Світоглядно-політичні погляди мусульман України (за матеріалами соціологічного дослідження) [Електронний ресурс] / Н. Гаврілова, О. Кисельов, Т. Хазир-Огли // Релігія в Україні. – 2011. – 10 листопада. – Режим доступу: <https://www.religion.in.ua/main/analitica/12445-svitoglyadno-politichni-poglyadi-musulman-ukrayini-za-materialami-sociologichnogo-doslidzhennya.html> ; Havrilova N. Svitohliadno-politychni pohliady musulman Ukrainy (za materialamy sotsiolohichnoho doslidzhennia) [Elektronnyi resurs] / N. Havrilova, O. Kyselov, T. Khazyr-Ohly // Relihiia v Ukraini. □ 2011. – 10 lystopada. – Rezhym dostupu: <https://www.religion.in.ua/main/analitica/12445-svitoglyadno-politichni-poglyadi-musulman-ukrayini-za-materialami-sociologichnogo-doslidzhennya.html>
3. Ісмагілов Ш. С. В Україні мусульмани – повноцінні громадяни, а не як у Росії – люди другого сорту [Електронний ресурс] / Ш. С. Ісмагілов; бес. вела Н. Двалі // Гордон: інтернет-видання. – 2019. – 28 січня. – Режим доступу : <https://gordonua.com/ukr/publications/shejh-sajid-ismagilov-v-ukrajini-musulmani-povnotsinni-gromadjani-a-ne-jak-v-rosiji-ljudi-drugogo-sortu-683371.html> ; Ismahilov Sh. S. V Ukraini musulmany – povnotsinni hromadiany, a ne yak u Rosii – liudy druhooho sortu [Elektronnyi resurs] / Sh. S. Ismahilov; bes. vela N. Dvali // Hordon: internet-vydannia. – 2019. – 28 sichnia. – Rezhym dostupu : <https://gordonua.com/ukr/publications/shejh-sajid-ismagilov-v-ukrajini-musulmani-povnotsinni-gromadjani-a-ne-jak-v-rosiji-ljudi-drugogo-sortu-683371.html>
4. Кисельова О. Мусульмано-християнські відносини України у світлі соціологічних досліджень. [Електронний ресурс] / О. Кисельов // Українське релігієзнавство. — 2010. — Спецвипуск 1. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/44215> ; Kyselova O. Musulmano-khrystyianski vidnosyny Ukrainy u svitli sotsiolohichnykh doslidzhen. [Elektronnyi resurs] / O. Kyselov // Ukrainske relihiieznastvo. — 2010. — Spetsvypusk 1. - Rezhym dostupu : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/44215>
5. Якименко Ю. Окупаційна влада залякує кримських татар і хоче позбавити їх політичного проводу [Електронний ресурс] / Ю. Якименко // Інформаційний бюлетень Центру Разумкова. – 2016. – № 3. – Режим доступу : http://razumkov.org.ua/upload/Newsletter_32.pdf ; Yakymenko Yu. Okupatsiina vlada zaliakuie krymskykh tatar i khoche pozbavyty yikh politychnoho provodu [Elektronnyi resurs] / Yu. Yakymenko // Informatsiinyi biuleten Tsentru Razumkova. - 2016. - № 3. - Rezhym dostupu : http://razumkov.org.ua/upload/Newsletter_32.pdf

6. Monitoring risk in 180 markets [Electronic resource] // Risk Briefing. - Mode of access : <http://viewswire.eiu.com/index.asp?layout=homepubtyperk>

7. Münster A. Transnational Islam in Russia and Crimea [Electronic resource] / A. Münster // Chatham House. – 2014. – November 11. - Mode of access : <https://www.chathamhouse.org/publication/transnational-islam-russia-and-crimea>

8. The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050 [Electronic resource] // Pew Research Center. - 2015. - april 2. - Mode of access : <https://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050/>

Стаття надійшла до редакції 01.04.2020

E. Klymenko

MUSLIM RELIGIOUS MINORITY IN UKRAINE: PRESERVATION OF CULTURAL TRADITIONS OR POLITICAL STRUGGLE

The article highlights the problem of political manipulation of Muslim religious minorities in the context of preserving their cultural traditions. The author considers the possible risks of an outbreak of Islamic extremism in Ukraine, in the context of European trends and an increase in the percentage of Muslims in the multinational Ukrainian community. The aim of the article was to study the risks arising from the social interaction of the Muslim religious minority with the Christian majority in Ukraine. As the research of recent years is mostly focused on social and political problems of Crimean Tatars, which arose as a result of the annexation of the Autonomous Republic of Crimea, the author draws attention to the level of social activity of migrants from the Middle East arriving in Ukraine.

In the context of the events in Crimea and Donbas, there have already been attempts to raise the issue of the growth of extremism and the expansion of the zone of presence of radical forms of Islam. Of course, such separate facts confirm this, and there are places, but to speak about the purposeful Islamization of certain regions of Ukraine, and even more so about the mass examples of the establishment of camps for the training of extremist groups are unfounded. These incidents are unlikely to be considered a serious threat, but the main feature of the Ukrainian mentality, which also extends to Muslims, is the passivity in taking and implementing any actions. Therefore, all manifestations of extremism are exclusively external in nature.

Despite the small number of Muslims in Ukraine and until recently their unity, in 2019th there was a new trend – a split. Muslims from Crimea have recently accused Muslims in mainland Ukraine of negative attitudes, discrimination on territorial grounds and neglect of their problems. There is a real threat of excessive politicization of the rights of the Muslim religious minority in Ukraine, which some members of the Crimean Tatar national minority are trying to impose on society.

Thus, analyzing the Islamic world in Ukraine, it can be divided into two parts: religious organizations that preserve their cultural traditions, regardless of nationality, and Crimean Tatar religious organizations, which simultaneously wage political and in some cases armed struggle, trying to join the military-political conflict with is separated from the state. Thus, while Islamic fundamentalism poses a fairly high threat to EU countries, there are more serious national security issues for Ukraine today.

Key words: Islam, radical religious currents, migrants, Crimean Tatars, religious minority.